

Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО

*доцентка кафедри
загальноправових дисциплін,
кандидатка юридичних наук*

Софія СУХАЧ

*студентка ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Будь-які воєнні дії завжди завдають суттєвих загроз економічним правам людини, важливим аспектом яких є забезпечення достатнього життєвого рівня та збереження матеріального благополуччя в умовах збройного конфлікту. Захист економічних прав людини під час війни визначається комплексом заходів, спрямованих на забезпечення стабільності економічної сфери та основних соціально-економічних потреб населення.

Економічна безпека держави є важливою складовою національної безпеки, оскільки визначає стан матеріального виробництва, обіг товарів та послуг, національний дохід та інші ключові показники життєдіяльності нації як в мирний, так і у воєнний період. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року від 11 серпня 2021 р. визначає основні напрями державної політики та характеризує їх стан, виклики, загрози, а також стратегію розвитку [1]. Досягнення цих цілей пов'язане з аналізом стану економіки, викликів та загроз у конкретних галузях, що формують економічну безпеку. Безперечно, що компоненти Стратегії та їх реалізація модифікуються під впливом воєнних дій.

Проблематиці забезпечення прав людини, зокрема економічних, присвятили свої праці В. Авер'янов, В. Боняк, І. Голосніченко, А. Колодій, А. Комзюк, В. Лемак, Л. Наливайко, Н. Нижник, О. Петришин, П. Рабінович, М. Савчин, О. Фрицький, Ю. Шемшученко та інші.

В умовах воєнного стану в Україні безпековий аспект життєдіяльності людини, зокрема економічний, набуває пріоритетного значення. Природа «економічної безпеки держави» залежить від підходів науковців до її трактування, оскільки в залежності від політичних, економічних, соціологічних, демографічних та інших умов, окремі її складові можуть набувати переважного значення, а правове забезпечення вимагає удосконалення [3].

Універсальне визначення економічної безпеки країни, надане вченими

на підставі аналізу внутрішніх та міжнародних нормативно-правових актів, визначає її як складну багатофакторну категорію. Економічна безпека характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб власного населення на певному рівні [4, с. 60]. Також вона має на меті протистояння дестабілізуючим чинникам, що можуть виникати як внутрішньо, так і зовнішньо, а також забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій господарській системі. Зазначене має пропорційний вплив на забезпечення соціальних та економічних прав людини в Україні.

За змістом Конституції України можна навести наступний перелік соціально-економічних прав та свобод: право приватної власності; право на користування природними та іншими об'єктами суспільної власності; право на підприємницьку діяльність; право на труд, на вибір професії та сфери діяльності; право на відповідні умови праці; право на справедливу оплату праці; право на соціальне забезпечення та захист; право на захист прав споживачів; право на страйки з приводу економічних та соціальних питань [5, с. 38]. Війна суттєво підриває економічні зв'язки та загострює стан матеріального виробництва в Україні. Внаслідок цього виникають загрози економічного розвитку: енергетична та продовольча криза, погіршення умов праці, біологічні та природні чинники виробництва, нарощування воєнних загроз. Це впливає як прямо, так і опосередковано на стан матеріального виробництва та загрожує забезпеченню інтересів та потреб людини [2, с. 6].

З введенням правового режиму воєнного стану згідно зі ст. 7 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» елементи економічної безпеки визначаються впливом ряду критичних чинників, що впливають на забезпечення прав людини [3]. Зокрема: введення трудового обов'язку для працездатних осіб, які не зайняті в оборонній сфері, значно зменшує кількість доступних трудових ресурсів; примусове відчуження майна державних підприємств та господарських об'єднань на потреби держави; регулювання роботи постачальників електронних комунікаційних мереж та інших підприємств та установ у сферах культури та засобів масової інформації, визначене Кабінетом Міністрів України; встановлення спеціального режиму для виробництва та реалізації лікарських засобів з наркотичними засобами, психотропними речовинами та іншими сильнодіючими компонентами; вилучення техніки, вибухових матеріалів, радіоактивних речовин та інших небезпечних елементів з підприємств, установ і організацій [2, с. 8].

Таким чином, враховуючи різні об'єкти економічної безпеки та її складові, термін «безпека» потребує уточнення, особливо в сучасний період, коли держава активно веде боротьбу за незалежність та захищає свої інтереси. Досвід економічно розвинених країн свідчить про те, що забезпечення економічної безпеки країни потребує уважного врахування впливу на безпеку та добробут людини. В умовах воєнного стану необхідно

також враховувати опосередковані чинники, що негативно впливають на економічний розвиток, такі, як руйнування виробничих споруд та житла, ускладнення підприємницької діяльності, міграція населення, ускладнення навчання та інші. З урахуванням обмежень прав людини та загроз, які виникають внаслідок воєнних дій і впливають на подальший економічний розвиток держави, важливо розглядати економічну безпеку через призму інституціонального, функціонального та інших аспектів.

1. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: рішення РНБО України від 11.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>

2. Збірник актів нормативно-правового регулювання фінансово-економічної безпеки. Упоряд.: О.М. Кубецька, Я.С. Палешко, Д.Б. Санакоєв, О.В. Неклеса. Дніпро, ДДУВС, 2019. 312 с.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Бальжик І. А. Захист прав людини під час сучасної війни. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень*: у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 19 травня 2023 р. Одеса: Юридика, 2023. Т. 1. С. 54-57.

5. Лоцихін О. М. Сущенко К. С. Сучасна характеристика соціально-економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні та труднощі їх реалізації в сучасному українському суспільстві. *Європейські перспективи*. 2017. № 2. С. 37-39.

Анатолій ЧЕРНЕНКО

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ СУДУ ТА СУДДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Звернемося до питання забезпечення прав людини в кримінальному провадженні. Слід нагадати, що ж являють собою права людини. У Великій Українській Енциклопедії це поняття трактується у такий спосіб: «Права людини – комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, що обумовлені фактом існування людини в цивілізованому суспільстві; іманентні можливості людини поводитися відповідно до своїх свідомих волевиявлень та робити все, що не заборонено законом і не спричиняє невинуватеної шкоди правам і свободі інших людей» [1].

Хотілося б зазначити, що права людини не з'явилися самі по собі, образно кажучи, не виростили на дереві, їх століттями найкращі з людей